

Manjina je pred matičnim narodom normirala jezik

Sveučilišni profesor dr. Gerhard Neweklowsky, jedan od najkompetentnijih stručnjakov za gradišćansko-hrvatski jezik, ki je publicirao nekoliko znanstvenih djela o jeziku Hrvatov u Gradišću, piše u novom glasu o povijesni uzroci razlikov med gradišćansko-hrvatskim jezikom i hrvatskim standardnim jezikom i o svojem djelu pretežno na stinjačkom govoru.

Zanimanje za gradišćansko-hrvatski jezik se je počelo samo polako. U toku prošloga stoljeća su izašle uz nekoliko putopisov pred svim zbirke jačak Frana Kurelca "Jačke ili narodne pjesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po župah šopronskejšonskoj i željeznoj na Ugrih" (Zagreb 1871) s teksti jačak iz cijeloga Gradišća kot i djela Ivana Milčetića "Medju Hrvatima Donje Austrije i zapadne Ugarske" i "O moravskim Hrvatima", oba dvojaja djela izašla su u časopisu *Vienac* (Zagreb 1989). Ova djela sadržavaju prva temeljitija spoznanja o jeziku Gradišćanskih Hrvatov. Pojam Gradišćanski Hrvati uključuje i Hrvate Dolnoj

Austriji, u zapadnoj Ugarskoj, Slovačkoj i u južnoj Moravskoj.

Stoprv u 20-i ljeti našega stoljeća je došlo do pravih znanstvenih djela o hrvatski dijalekti. Rič je o prvom kompletnom opisanju dvih seoskih dijalektov, naime dijalektov Hrvatskoga

bu riči, nego po prvi put i jezično blago. Dokle je spisak riči iz 1925. ljeta zapravo samo glosar, je spisak iz 1927. jur pravi rječnik s oko 2.000 riči na 70 strani, s akcenti i mnogokrat i s primjeri. Pokidob da je jezik Vážnyjovih djela češki, nisu ova djela tako lako pristupačna i zato manje poznata med Gradišćanskimi Hrvatimi.

Početo od 50-i ljeti su došli odlučujući impulsi za daljnje istraživanje pred svim iz Bečanskoga sveučilišća, naime disertacija H. Dihanića 1954, u koj imamo prve klasifikacije po dijalektalni grupa, zatim djela Jelke Koschat

---

Hrvati u Austriji, Slovačkoj, Ugarskoj i južnoj Moravskoj spadaju pod pojam Gradišćanski Hrvati

---

Groba i Devinskoga Novoga Sela u blizini Požona. Dijalekte je opisao Václav Vážny (1925, 1927). Ova dvojaja djela sadržavaju ne samo fonetiku, morfologiju i tvor-

bu (tiskana 1978) o dijalektu Pajngrta i Poljancev i djela G. Neweklowskoga 1966. o akcentuaciji čakavskih dijalektov, nekoliko nastavkov k pojedinim

seoskim dijalektom (Bajngrob, Čemba, Jezerjani, Žamar i Veliki Medveš), i konačno Neweklowskova sinteza iz ljeta 1978, ka sadržava cijelo područje Gradišćanskih Hrvatov uključujući dijalekte u južnoj Moravskoj, zapadnoj Ugarskoj i Slovačkoj. Djela Jelke Koschat sadržavaju drugi dijalektalni rječnik, koga moremo po sadržaju prisposobiti s onim Vážnyja. Napomenuti triba i domaća djela Angelike Semeliker (od. Kornfeind) (terminologija vinogradarstva, netiskano) i Gizele Čenar (seljački spravi, 1981).

Svakako imaju i drugi zasluge pri istraživanju hrvatskih dijalektov, tako je i Sveučilišće Grac istraživalo gradišćanskohrvatski jezik (Josef Vass,

Martin Živković), Zagrebačka slavistika se jur dugo zanima za Hrvate u Gradišću (Mate Ujević,

Stjepan Ivšić, Ivan Brabec, Božidar Finka, Antun Šojat) a i med Gradišćanskimi Hrvatima je narasao interes na vlašćem jeziku (Nikola Benčić, Ivo Sučić, Joško Vlašić). Posebno triba napomenuti disertaciju Berlinca Siegfrieda

ćeslavenskom lingvističnom atlasu, u kom su opisana i tri seoski dijalekti Gradišća (Pajngrt, Čemba, Stinjaki). Istodobno se je počelo na inicijativu profesora Josipa Hamma (Beč) projekt normirajućega rječnika u suradnji Instituta za slavistiku Sveučilišća Beč, Gradišćanske zemaljske vlade i Zagrebačkoga zavoda za jezik. Ov rječnik, ki je izašao 1982, uglavnom svi priznaju i hasnuju. Drugi svezak (s gradišćanskohrvatskom natuknicom na prvom mjestu) će biti navredi tiskan. Elizabeta Palković je obdjelala i objelodanila dijalektalne izraze i varijante, ke su u mnogi seli našli pri istraživanju za ov rječnik. Ov rječnik sadrži oko 13.000 natuknicov.

U medjuvrime je i Siegfried Tomow opet počeo svoje djelo na dijalekti Vlahov i je sastavio u zadnji ljeti zasad najopširniji gradišćanskohrvatski dijalektalni rječnik (s oko 10.000 natuknicov, skoro svenek u rečenica kot primjer, 1989); ov rječnik sadrži i kompletnu morfologiju i tvorbu riči ove dijalektalne grupe, tako da moremo reći, da su dijalekti Vlahov najbolje istraživani.

1983. i 1987. su izašle dvi zbirke povidajkov i tekstov javkanja iz Stinjakov (u suradnji K. Gaála, G. Neweklowskoga i Marijane Grandić) ke su dale materijal za drugi rječnik (Neweklows-

D V S E V N E P E S Z N E P S A L M I

TER HVALE VZDANIA DIACH-
KE, ODBOGABOLEGHIH VCHENIH MVSI

Vnimskom i nikoliško Vugeršz-
kom laziku szpraune, a szada
paš VHeruatzki lazik
preobervnte po.

*Gerguru Pythiræusu alit Heruatz
ki Mekinichiu Pri S. Krisi
kol Soprona Pleba.*

J. A. T. nusu. Decani.

STAMPANE PRI SZ. KRISI PO

Imre Farkasu u letu Christusseuom.

1609.

da Tomowa 1971, ki je kot prvi opisao fonetiku Vlahov u Bortanskom kotaru. Oko 1970. se je počelo djelo na internacionalnom Op-

Literatura:

Bencsics, Nikolaus, Božidar Finka, Antun Šojat, Josef Vlasits und Stefan Zvonarich 1982: Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch. Eisenstadt-Zagreb.
Brabec, Ivan 1966: Govori podunavskih Hrvatov u Austriji. U: Hrv. dijalektološki zbornik, 2, 29-118.
Čenar, Gisela 1981: Bäuerliche Geräte und Techniken in der kroatischen Mundart von Nebersdorf/Šuševu im Burgenland. Klagenfurt (Klagenfurter Beiträge zur Sprachwissenschaft, Ling. Reihe, 4).
Dihanich, Hermann 1954: Das Ver-

bum im Burgenländisch-Kroatischen. Diss. Wien.
Gaál, Karoly, Gerhard Neweklowsky und Marianne Grandits 1983: Erzählgut der Kroaten aus Stinatz im südlichen Burgenland. Kroatisch und Deutsch. Wien (Wiener slawistischer Almanach, Sonderband 10).
Hadrovics, László 1974: Schrifttum und Sprache der Burgenländischen Kroaten im 18. und 19. Jahrhundert. Wien und Budapest.
Koschat, Helene 1978: Die čakavische Mundart von Baumgarten im Burgenland. Wien (Öst. Akad. d. Wiss., Schriften der Balkankom-

mission, Ling. Abt., 24/2).
Neweklowsky, Gerhard 1966: Die Akzent- und Intonationssysteme der čakavischen Mundarten im Burgenland. Diss. (ungedruckt) Wien.
— 1978: Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete. Wien (Öst. Akademie d. Wiss., Schriften der Balkankommission, Ling. Abt., 25).
— 1987: Lexikalische Übereinstimmung im nordwestlichen Südslawischen. In: Slavistična revija (Maribor), 36, 3-16 i 187-209.

GERHARD NEWEKLOWSKY

Der kroatische Dialekt von Stinatz
Wörterbuch

pralica	kuarica	kukaviča
glica	kolundrica	tuča
stiglica	oberica	plača
pejljica	iverica	mača
klica	ugrica	brača
trlica	pastirica	noseča
oslica	kukorica	srča
žlica	sestrica	nesrča
kraljica	žnurica	vriča
dvoriteljica	kobasica	sviča
zemljica	lasica	teškoča
nimica	kesica	čistoča
zimica	lesica	kuča
granica	kisica	da
šenica	kokošica	ada
sinica	flošica	brada
stinica	tica	odzada
mesarnica	batica	uzada
pokornica	Rvatica	vreda
platnica	kitica	suseda

WIENER SLAWISTISCHER ALMANACH
SONDERBAND 25

Gerhard Neweklowsky und Károly Gaál

TOTENKLAGE UND ERZÄHLKULTUR
IN STINATZ

WIENER SLAWISTISCHER ALMANACH
SONDERBAND 19

ky 1989). U ovom rječniku su zabilježene sve riči napomenutih tekstov kot i materijal, ki je zapisan u Općeslavenskom lingvističnom atlasu. Riči u ovom rječniku su predjelane kompjutorom, tako da ima rječnik nekoliko posebnosti: Sastavljena je kompletna konkordanca (konkordanca je lista riči uređena po abecedi, s određenim kontekstom s liva i s desna, a k tomu dodatno i napomena o mjestu dotične riči u tekstu). Kontekst

služi konkretnomu razumivanju značenja riči. Stinjački rječnik ada nije rječnik jezika Hrvatov na Stinjaki, nego rječnik određene kategorije tekstov, ki je pravoda do neke mjere nadopunjen drugim materijali. Predjelivanje kompjutorom (na kompjutorskoj napravi u Celovcu) je omogućilo sastavljenje liste frekvencijov riči u pojedni teksti, tako da su izvidljivi gušće hasnovani motivi, nadalje sastavljenje alfabetske liste

hrvatskih riči po odzad (uređena po zadnji slova). To zna imati određene važnosti za istraživanje tvorbe riči (npr. moremo najti sve riči na -ica na skupnom mjestu, nadalje i sve glagole na -ati ili -iti itd). Nadalje postoji i indeks nimških ekvivalentov. Ov indeks služi hitrijemu iskanju nekih hrvatskih riči. Tako bi neinformirani iskao hrvatsku rič za "singen" kod *pivati ili rič za "Regen" pod *kiša ili *dažd. To ali nisu prave

Literatura, nastavak:

Neweklowsky, Gerhard 1989: Der kroatische Dialekt von Stinatz. Wörterbuch. Wien (Wiener slawistischer Almanach, Sonderbd. 25).
Neweklowsky, Gerhard und Károly Gaál 1987: Totenklage und Erzählkultur in Stinatz im südlichen Burgenland. Wien (Wiener slawistischer Almanach, Sonderbd. 17).
Palkovits, Elisabeth 1987: Wortschatz des Burgenländischkroatischen. Mit einem Vorwort von J. Hamm. Wien (Öst. Akademie d. Wiss., Schriften der Balkankommission, Ling. Abt., 32).

Semeliker, Angelika 1976: Gospodarska i vinogradarska terminologija sjevernog Gradišća (bliža okolica Vulkaprodštofa). Hausarbeit, Wien.

Tornow, Siegfried 1971: Die Herkunft der kroatischen Vlahen des südlichen Burgenlandes. Berlin (Veröffentlichung der Abteilung für slav. Sprachen und Literaturen des Osteuropa-Institutes an der FU Berlin, 39).

— 1989: Burgenlandkroatisches Dialektwörterbuch. Die vlahischen Ortschaften. Berlin (Osteuropa-Institut an der FU Berlin, Balkanologische Veröffentlichung, 15).

Vass, Josef 1965: Sprache und Volkstum der Mittelburgenländer Kroaten. Diss. Graz.

Vážny, Václav 1925: O chorvátském "kajkavském" nářečí Horvatského Gróbu. U: A. Václavík: Podunajská dedina v Československu. Bratislava. S. 111-176.

—: Čakavské nářečí v slovenském Podunají. U: Sborník Fil. fak. Univ. Komenského v Bratislavě, V/47(2), 121-336.

Živković, Martin 1981 Morfologija i derivacija jednog čakavskog dijalekta. Stinjaci. Diplomarbeit Universität Graz.

riči. Po nimškom indeksu će odmah najti riči jačiti i godina. U rječniku su zapisani i akcenti, sve

Bosnu. Na ovom području je narod govorio pred iseljjenjem Hrvatov u toku bojev protiv Turkov u

Šimunovićev čakavski rječnik, da moremo to ustanoviti). Gradišćanska čakavščina stoji čuda bliže kajkavskom, a to pred svim u jezičnom blagu. Skupno jezično balgo Gradišćanskih Hrvatov ima ada mnogo skupnih elementov i se razlikuje od istočno-hercegovačkoga govora, tako da su vjerojatno svi Gradišćanski Hrvatov došli iz istoga već ili manje kompaktnoga kraja. Kot književni jezik Gradišćanskih Hrvatov se je razvio čakavski dijalekt, kako ga govoru u sjevernom i u sridnjem Gradišću (vidi i temeljito djelo L. Hadroviča 1974).

Centralni štokavski dijalekti imaju cijeli red karakterističnih novih riči u jezičnom blagu, npr. tipične riči vatra (oganj), kiša (godina), čadj (saje), gvoždje (željezo), brašno (muka), ručak (objed), znoj (pot) i mnoge druge riči, ke uopće nisu poznate kod Gradišćanskih Hrvatov ili imaju kod njih drugo značenje. Zato spade u oči, koliko skupnoga ima gradišćanskohrvatski sa slovenskim jezikom. To zbog toga, jer su bili hrvatski dijalekti u povijesti geografski blizu slovenskomu jeziku (pravoda ne neposredno); pri

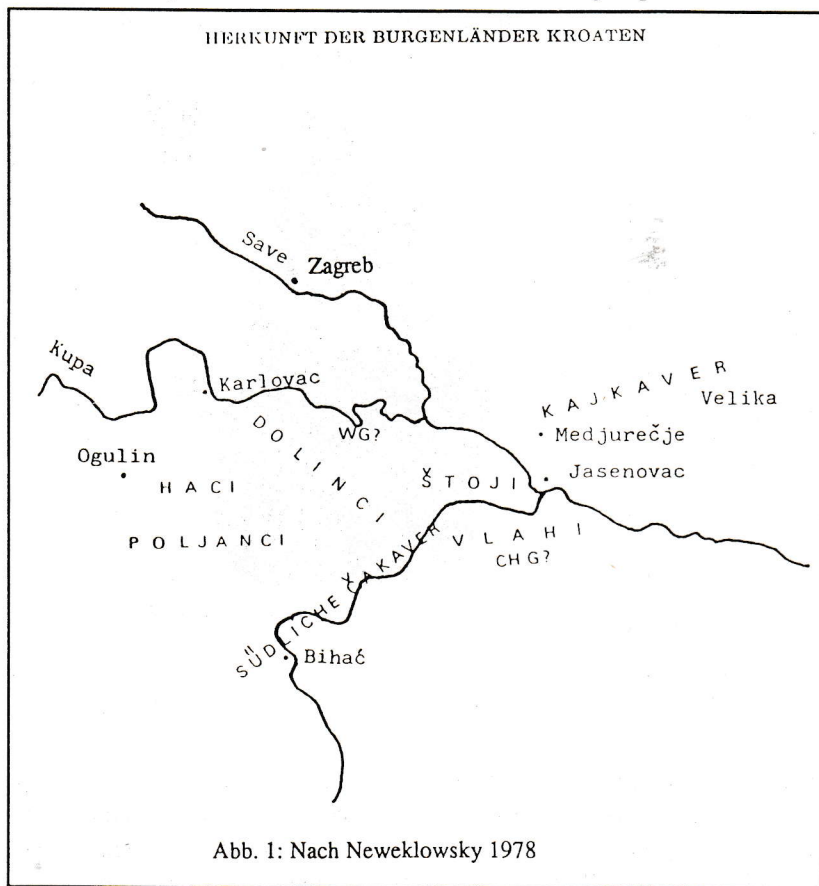

Abb. 1: Nach Neweklowsky 1978

skupa sadrži oko 3.100 natuknicov i napomenov.

Ča je ada karakteristično za jezično blago Gradišćanskih Hrvatov, i zač se tako razlikuje od hrvatskoga standardnoga jezika?

Dokle se je probio hrvatski standardni jezik stoprv u sredini 19. stoljeća - kod Hrvatov je igralo ilirsko gibanje važnu ulogu - je književni jezik Gradišćanskih Hrvatov mnogo stariji. Ov jezik ima svoje početke na početku 17. stoljeća. Najstarje knjige su pjesmarice Grgura Pythiraeusa Mekinića (vidi novi glas 2/90, nap. u redn.), ke su tiskane 1609. i 1611. u Sv. Križu (Keresturu). Dokle je dijalektalna baza hrvatskoga standardnoga jezika istočnohercegovački dijalekt, ki je danas proširen daleko prik granic Hercegovine, ima gradišćanskohrvatski jezik svoju dijalektalnu bazu čisto drugde, naime u krajini med rijekami Kupa, Sava i Una, a dijelom je ovo područje prošireno i u Slavoniju i

16. stoljeću čakavski dijalekt. Kod ušća Une u Savu je bio i kajkavski i štokavski dijalekt proširen uz čakavski govor. Ali gradišćansko-

110	gospodin	72	ljudi	52	put
109	muž	70	goru	50	ednoga
108	nij	70	stari	50	misli
108	tili	68	zác	50	sega
106	divička	67	odi	49	mene
105	do	67	ziet	49	sobon
104	dalje	65	drugi	49	svitu
104	dugo	65	saki	48	ar
102	bili	64	kamo	48	lipa
102	prlje	64	njega	48	njemu
102	š	64	vamo	48	noći
100	dat	64	zná	48	rad
100	morá	63	friško	47	divičku
98	doma	63	moráš	47	mèni
98	duošla	63	velje	47	morun
98	imá	61	buog	47	sámo
97	dá	61	riekli	47	tilo
97	doli	61	tin	46	lit
97	gori	60	maren	46	manon

štokavski govor (Vlahi i Štoji) nima čuda skupnoga s istočno hercegovačkom dijalektom, nego je čuda bliži čakavščini. Gradišćansko-čakavski govor opet nima čuda skupnoga s čakavščinom Dalmacije (dovoljno je gledati u Hrastov i

tom je pred svim kajkavski povezivao jezike, a centralnoštokavske (balkanske) novotvorevine već nisu dospile k Gradišćanskim Hrvatom. Po mojem mišljenju su paralele k slovenskomu jeziku stare i nisu nastale stoprv u

Gradišću pomoću kajkavskih knjig. Zanimljive su riči romanskoga porijekla, ke su bile proširene jur pred 16. stoljećem u čakavskom i u slovenskom. Neki primjeri: baril, barilac, bregeše, cimator, jačiti (i dijačiti, od diaconus), fortuna, frigati, gajba, kaštiga, mozana, murva, pladanj, raca, štirati, ščirati, i dr. Neke razlike u slavski riči k centralnoštokav-

---

Svi Gradišćanski Hrvati su došli iz kompaktnoga kraja u Staroj domovini

---

skomu (opet mnogokrat paralelno k slovenskomu): bazag (zova), blago (stoka), čas (vrijeme), čisto (sasvim), čube (usne), čreda (stado, krdo), djelati (raditi), dojiti (musti), drag (skup), dvojki (blizanci), dvojiti (sumnjati), iskati (tražiti), junak (momak), kača (zmija), klop (krpelj), kumaj (jedva), kucak, cucak (pas), lačan (gladan), laloka (čeljust), noseća (trudna), paščiti se (žuriti), pripečiti se (dogoditi se) itd.

Hrvatski dijalekti Gradišćanskih Hrvatov ipak nisu jednaki u svojem jezičnom blagu. Navodit ću samo nekoliko primjerov iz stinjačkoga govora: pmaliće (protuliće), prvi dun (pandiljak), imam koli (imam lazno), luka (sinokoša), gora (loza, šuma), trou (mrvu), vrtiti se (paščiti se), ar ("oder") ručati (plakati) itd.

Rječnik kot i fonetski i morfološki znaki bi mogli dokazati, da se je nalazio stinjački dijalekt nekada na periferiji "Stare domovine" Gradišćanskih Hrvatov, bliže k obali nego drugi dijalekti. Znaki zato su pred svim riči kot pmaliće, prvi dun, koli, ke su proširene uz obalu. Ali na drugu stran su paralele k drugim dijalektom Gradišćanskih Hrvatov tako velike, da su morali Stinjaki isto doći iz unutrašnjosti zemlje. Moguće, da su došli iz doline Une, iz okolice Bihaća, u zapadnoj Bosni.

L I Č N O S T I

Radoslav Katičić 60 ljet

Profesor Bečanske slavistike Radoslav Katičić je 3. jula ovoga ljeta nadopunio svoje 60. ljetno životo a uprav Hrvatski akademski klub spada med najpozvanije, da se spomene ovom prilikom u svojem časopisu istaknutoga znanstvenika, Hrvata i privrženoga prijatelja Gradišćanskih Hrvatov. Studenti Gradišćanskih Hrvatov se "novim glasom" rado postavljaju u red gratulantov sa starom hrvatskom željom: "Neka Vas Bog poživi gospodine profesore u zdravlju i veselju!

Njegovo ime ima u znanstvenom svitu prvorazredan sjaj. Posvetio je svoj život od mladosti početo klasičnoj filologiji i najinteresantnijem pitanju duhovnoga človičjega života, ato je bez sumlje jezik i najspecifičnim problemom u toj struki. U iskanju toga puta je naišao i na gradišćansko-hrvatskoga poznavaoa indijske kulture, Cimofca Filipa Vezdina (†1806), ki je napisao prvu gramatiku i enciklopediju o brahmanskoj Indiji. Po njegovi slijedi počne hodati i prof. Radoslav Katičić kada je 1959. napisao svoju disertaciju o indogermans-

kom glagolu. Po tom pak projde u Tübingen usavršavati svoje znanje kod prof. Hansa Krahe i Paula Thiemena, i to indo-iranistiku i balkanistiku, na osnovi čega bude pozvan najzad u Zagreb kot sveučilišni docent, 1966. vanredni, od 1972. redovni profesor. U ovoj periodi se prof. Katičić bavi uz opće jezične nauke indogermanistikom, iranskom i indijskom filologijom i književnošću. U ovom vrimenu dobiva teorija prednost pred praktičnimi jezičnimi pitanji ali vrimenom dostanu njegove studije poseban kvalitet sa stanovišća slavenske, osebito

južnoslavenske filologije. A od kad je 1976. došao na Bečansku slavistiku se je u prvom redu posvetio hrvatskim jezičnim, književnim i kulturnim problemom. Na tom polju je objavio cijelu poredicu člankov, knjig, raspravov, med kimi su neka djela dostala zbog promjenov u Hrvatskoj i vrlo aktualan kulturni karakter. Tako npr. "Sintaksa hrvatskoga književnoga jezika", Zagreb 1986, "Dva tisućljeća kulture na tlu Hrvatske", Zagreb 1987, "Sto remek-djela. Pisana riječ u Hrvatskoj", 1986. Mnogobrojni su njegovi članki, rasprave, crtice, kritike, prikazi o najrazličnijima jezikoslovnoga, književnoga i kulturnogakaraktera, ki upotpunjuju samo njegovu bogatu, odgovornu u lipu djelatnost kot profesor na

Radoslav Katičić, predstojnik Bečanske slavistike

Slavistiki na sveučilišću u Beču.

Za nas Gradišćanske Hrvate je prof. Radoslav Katičić po smrti prof. Josipa Hamma preuzeo i brigu za drugi svezak "Gradišćanskohrvatsko-hrvatskonimški rječnik" ki se sada dogotavlja. Uopće moramo, kot je to prof. Mareš u svojoj laudaciji na institutu istaknuo, naglasiti: njegova je zasluga (ča je on uvijek skromno odriavao od sebe) ča danas Bečanska slavistika ima lektorat

za gradišćanskohrvatski jezik i kulturu. Za nas Gradišćanske Hrvate znači to ravnopravnost s drugima, zmožnim slavenkim kulturama i jedinu mogućnost, upoznati se na znanstvenom ni-

vou sa svojim kulturnim i jezičnim bogatstvom.

Prof. Radoslav Katičić je stručnjak u jezični pitanji, u postanku i razvitku jezika. Već od mladih ljet se bavi takovimi pitanji o teoretskim preduvjeti jezičnoga razvitka i genetskim usporjedjivanjem teorijov o jeziku. Na "Simpoziju Croaticon II" je i o gradišćanskohrvatskom jeziku na visokoj znanstvenoj razini iznio svoje teze, ke su (na žalost) neki

od naših ljudi shvatili čisto krivo. Većkrat je ali i za hrvatske emisije u Radiju Gradišće dao svoje mišljenje i teze o našem jeziku.

Njegovo znanstveno djelovanje je dostalo priznanje visokih znanstvenih institucijov. On je po sebi razumljivo član JAZU, Bosanske, Austrijsanske i Norveške akademije znanosti i umjetnosti. Svojimi točnim i dibokimi znanstvenimi raspravami je čuda doprinesao k raščišćavanju pitanjev hrvatskoga jezika, tako i gradišćanskohrvatskoga u sklopu jezikov Jugoslavije, kot i med slavenkim jeziki. U zadnji ljeti je pak objelodanio značajne rasprave o historijskom razvitku hrvatske gramatike, pak o pravnoj i historijskoj rekonstrukciji tekstov iz hrvatskoga ranoga sridnjegavijeka.

Rodjen je 3. jula 1930. ljeta u uglednoj pravničkoj familiji u Zagrebu i školovao se u velikom samo u Zagrebu, čim nehotice predstavlje rang zagrebačke znanstvene izobrazbe i škole u Europi. I rado se vraća u Zagreb. Uz svoje mnogobrojne posle u Beču mu je Zagreb ostao duhovna domovina, kade ga cijeni cijeli še-

reg studentov i prijateljev, s kimi koncentrirano diskutira, raspravlja i proučava kulturu, jezik, vridnosti hrvatskoga jezika. A kot profesor Bečanske slavistike pelja naše gradišćanskohrvatske studente slavistike u labirint te lipu znanosti. A suradniki imaju u njemu iskrenoga prijatelja i cijenu njegovu nenametljivu iscrpnost, točnost, ljudsku toplinu kot i brižljivo zanimanje, osebito za sve ono ča je gradišćanskohrvatsko. NB

Vještice

"Da li su to bili topovi ili lupa moga srca..."

Nova muzika iz Zagreba - zapravo jedini ozbiljni nastavak internacionalnoga muzičkoga razvitka, ki je prestao 1983. ljeta. novi glas se bavi fenomenom nove avangardne muzike iz Stare domovine. Vještice su bili gosti HAK-a ljetos u zimi prilikom svetačnosti sa Slovenci.

Pred sada već od ljetodan se je u zagrebačkoj muzičkoj sceni, ka je u zadnji ljeti postala najplodnijom u Europi, pojavila nova grupa, ka sama sebe zove "totalno drukčiju od drugih" - Vještice.

Vještice, to su višci, ali zapravo ne obični višci nego meštri na svojem području. A to nije ništa izvanrednoga i začudljivoga, jer svi tri člani su izvrsni muzičari, ki su igrali u svojoj

čas uspješni novo-valni grupa. Srđan Sacher, ki piše tekste i muziku, je trzao bas u "Haustoru". Mladen

Juričić, bolje poznat kot Max Wilson, je gladio gitaru u grupi "Film", a Boris Leiner je jur u "Azri" stavio nove kože na bubanj. Jur ončas kad su imali

razvitku muzike, ada po Novom valu (New Wave). Ideje su se ali lipo polako presušile, da konačno totalno prestanu. Ali ne samo ovim jugoslavenskim grupam su sfalile ideje nego i internacionalnomu sajmu, ki je ončas dominantno dirigirao burzu dobroga muzičkoga ukusa, Londonu. Ovo je bio čas, kad je i "Nimško-amerikansko prijateljstvo" (DAF), ko je bilo jedan od osnivačev nimškoga novoga vala, počelo gaziti na mjestu. Istodobno je londonska punck-grupa "The Clash" začela rasprodavati svoju muziku, a tim i osvidočenje, ko su vjerovatno propagirali kroz duga ljeta. Naime, da bi muzika morala izražavati društvenopolitički stav i svakodnevne, socijalne probleme i konflikte svakoga poje-

Vještice, u 18. januara 1990. u Hrvatskom akademskom klubu

najveće uspjehe, ada početkom 80-ih ljeti, su se Film, Haustor kot i Azra redili po internacionalnom

dinca, a to - i zač ne - jednostavnimi muzičkimi strukturami. Neki stručnjaki ali mislu, da je muzika

stoprv onda prestala razvijati se, kad je način rap-a i scratch-a nastao dosadan. Tim se ali puristi ne zadovoljavaju i slažu, jer se kreativnost ovih muzičkih načinov ograničuje na friže ili potihlje, duže ili kraće i mnogo- ili manje puti ponavljanje motivov, ki su jur snimljeni na ploči, i ke D.J. tehnički siluje, dokle već nisu za prepoznati. Od ove tehničke kreativnosti, ka odvisi od šikanosti D.J.-a, se razlikuje kreativnost punk-a ili novoga vala u tom, da muzičar već ne mora biti kompozitor, ki je znamda još i pohodio muzičku akademiju. Novi val u neku ruku još i izaziva amatere i laike, da se aktivno zanimaju za muziku, ča ali ne znači, da kvalitet mora biti čemerniji. Jednostavnost nije čemerna, jednostavnost nije primitivnost!

Istina je, da se je u ovom času formiralo jako, jako čuda novih bendov, ki su pak vršili utjecaj na daljnji razvitak muzike.

Kusići u stilu rock-a su durali pet, šest još i do petnajst minut. Jur sam intro je durao tri minute. Jedan isti motiv su drapali i derali do muzičkoga infarkta. Razumljivo, da je onda ki počeo hlepiti za kontrastom, ada za jednostavnošću. A ov odziv, ov odgovor je artikulirala Pattie Smith sa svojim novim rock-om. Ov novi rock je bio i početak tako dobrih i važnih grupov kot na primjer "Riblja Čorba" ili "Bijelo Dugme". Iako ni dandanas još ne poznaju svi naši mladi ljudi ove grupe, su one jur snig od priklanika. A na ovom mjestu, ada zapravo 1989. ljeta, nastavljaju sada zagrebačke Vještice svojom muzikom, čiju vridnost moremo stoprv ocijeniti po ovom ekskurzu u bližu muzičku povijest. Vješticina vrst muzike bi mogla nastati jedino nasljedstvo novoga vala, ada zato "stavite nove kože na bubanj, stavite nova zvona na crkve, stavite nova zlatna zvona, nema straha da me drži za noge, letim visoko kao lastavica. Zbog nas se predaje

zima, proljeće nosimo na dlanu, ruše se zidovi, tope se glečeri, jer smo totalno drukčiji od drugih". Ovako su se Vještice pojavile u javnosti, "da li su to bili topovi ili lupa moga srca..."

Najvažniji dijeli vješticine muzike su ritam i jaćenje. Obad-

voje je gusto i prezentno, i je baza svakoga njevoga kusića. Boris Leiner vlada devetimi bubnji i petimi črpuljama, a istodobno on jači prateće glase, to su uglavnom vik, krik, fućkanje i skakanje! Melodija basa je jednostavna, kot u času novoga vala, većputi dominantna a većputi prateća. Koč-toč Srđan Sacher igra ča sličnoga kot akorde, a to na basu! Gitara gluši jako tvrdo, jer Max Wilson ne hasnuje nikakove efekte. Zvečega igra akorde, razvaljeno ili i u jednom. Premda on igra na semi-akustičnoj gitari, je sound tvrd i suh.

Vještice realiziraju u svoji kusići samo najvažnije, samo najpotribnije elemente muzike, izostavu sve ono, ča je nacifrano i nakinčeno. Predomišljavaju se jasnoće, jednostavnosti i bitnosti.

Prostoća vješticine vrsti muzike ali nije očividna, nego ambivalentna, ada ćemo reći, ne svakomu pristupna. Prevelika je pogibel, da se prisposdobi s muzičkim Dadaizmom. Ki je vidio i doživio Vještice, kad su nastupile u Haku, kako one tancaju, skaču, i kriču

na pozornici kot jadoviti i mahneni voli, ta lako more sumljiti na ozbiljnosti ovih trih izvrsnih muzičarov.

Istina je, da su Vještice jako na glasu u zagrebačkoj sceni, jer njev nastup je jedinstveni doživljaj. Istina je, da je ova nova muzika zapravo jedini ozbiljni nastavak internacionalnoga muzičkoga razvitka, ki je prestao 1983. ljeta. Samo ljetodan po pojavi, je prva vješticina ploča, "Totalno drukčiji od dru-

gih", nastala prava osebujnost, ka sliši u svaku bolju privatnu zbirku moderne muzike. Momentano Vještice snimlju svoju drugu ploču, ka bi morala izajti još ljetos. Najkasnije onda će se dokazati je li čedu moći ispuniti očekivanja u nje.

Neka bude pokopan novi val, živila renesanca novoga vala.

Vještice

Srđan Sacher

bas i vokali, tekst i muzika

Mladen Juričić

alias Max Wilson

gitara, prateći glasi

Boris Leiner

bubnji, prateći glasi

1. ploča "Totalno drukčiji od drugih...", marc 1989.

Izjava o časti

Ja, Franjo Schruiff, 7000 Uzlop, Glavna cesta 69, sam u od mene sastavljenom članku u časopisu "novi glas" br. 2/90 med drugim pisao slijedeće:

"Gassner piše, da je odbor HNVŠ-a jednoglasno zaključio rezoluciju protiv HN .... Neki, čiji potpisi stoju na rezoluciji su rekli doslovno: "Ovo nisam potpisao." Je dao Gassner ljudem potpisati neku rezoluciju i je zatim manipulirao tekst?"

"Najveća nazlobnost Herberta Gassnera je ali njegova argumentacija protiv dr. Nikole Benčića. Gassner indirektno predbaciva Benčiću, jedinomu gradišćansko-hrvatskomu članu JAZU, njegovo porijeklo (der aus Ungarn gebürtige, vidi faksimil). To je po mojem mišljenju apeliranje na najprimitivnije čuti ljudi, na nacionalizam i na mržnju na strance."

"Gassner more biti srićan, da je sâm istupio iz HAK-a, ar on bi bio prvi, koga bi isključili zbog nemogućega ponašanja prema našem narodu, ki ne živi samo u Austriji."

Izjavljujem sada, da povlačem sa žaljenjem zgora napomenute tvrdnje, ke zbantuju čast, i da se za nje ispričavam.

franjo šrujf

MANJINE U EUROPI

Zigeuner in Cosenza

Cigani, Romi i Sintiji su bili svenek na rubu društva. I-pak su očuvali svoj identitet, svoju kulturu. Anna de Marco iz Italije, ka je suradjivala pri Sociolingvistički vježba k gradišćansko-hrvatskomu jeziku pod peljanjem prof. Dresslera se je u posebnoj studiji bavila Cigani u Cosenci, u Kalabriji. Ondešnji Cigani su skoro asimilirani, društvo je nje isključilo i tim zničilo njev identitet.

Die Geschichte der Zigeuner ist eine Geschichte von ununterbrochenen Auswanderungen und permanenten Anpassungen an unterschiedliche Kulturen.

Ihre Sprache hat sich im Laufe der Jahre in verschiedenste Dialekte zersplittert und einige von ihnen sind derart modifiziert, daß es unmöglich ist, ihre ursprüngliche Struktur zu erkennen. Obwohl diese Sprache nicht ein-

heitlich ist, konnte sie im Laufe der Jahrhunderte (dank des nomadischen Charakters dieses Volkes) überliefert werden. In Italien und besonderes in Süditalien sind mit dem Ende des Nomadentums Sprache und Kultur der Romanès untergegangen.

Sie haben ihre Sprache aufgegeben, was offensichtlich ein Fall ist, in dem eine Kulturform von einer neuen Form verdrängt wird. Sie sehen keinen Grund mehr, eine Sprache zu sprechen, die zu wenig Prestige hat.

Mit meiner Untersuchung wollte ich dazu beitragen, daß die Sprache und damit auch die Kultur dieses Volkes bekannt werden, auch wenn es sehr schwierig war, weil sie eine Randgruppe sind, unter sehr ärmlichen Verhältnissen leben und den Umgang mit Italienern meiden wollen.

Um die soziale Situation von Cosenza zu erklären ist es wichtig

Sud

Po tužbi dr. Herberta Gassnera protiv glavnoga urednika Hrvatskih novin Petra Tyrana - u ovom procesu je bila jur prva rasprava - je dr. Gassner, predsjednik Hrvatske narodne visoke škole prijavio i glavnoga urednika novoga glasa Franju Šrujfa kod suda u Beču. Gassner mu predbaciva med drugim uvrede u članku "Privatna borba", ng br. 2/90.

Nadalje je Gassner prijavio glavnoga urednika i zbog uvrede činovnikov dr. Tomšića i dr. Tichyja, kot i zemaljskoga poglavara Sipötza u manjinsko-političkom članku u novom glasu br. 1/90. Da bi državni tužilac postupao u ovom poslu, nije dost Gassnerova prijava, on triba dozvolu onih, ki se čutu uvrijedjeni. Do 30. augusta ovakova dozvola nije bila u aktu.

zu sagen, daß in Cosenza seit 40 Jahren ungefähr 900 Zigeuner leben. Sie wohnen zum Teil zusammen mit sozial schwachen Italienern, am Rande der Stadt.

Eine andere Gruppe wohnt in Baracken. Alle diese Gebäude wurden ihnen von der Stadtverwaltung zu Verfügung gestellt.

Sie haben keine Ausbildung aber meistens können sie gewerbliche Arbeiten machen (als Schmied oder Korbmacher, oder sie sammeln und verkaufen Alteisen). Nach diesen Arbeiten besteht jedoch keine Nachfrage mehr.

Einige finden noch ab und zu Arbeit als Maurer, aber die meisten sind arbeitslos.

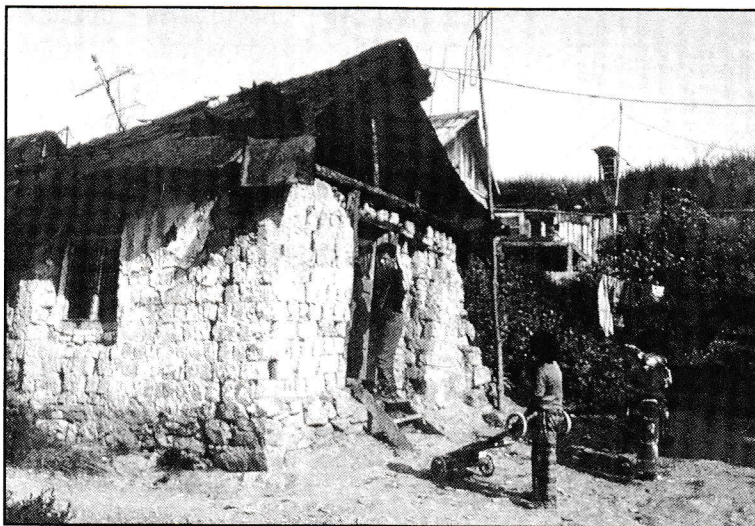
Die Kinder (und manchmal auch die Eltern) gehen erst seit 8 Jahren in normale Schulen zusammen mit italienischen Kindern. Dies wurde vorher von den italienischen Eltern abgelehnt und die Lehrer weigerten sich den Zigeunerkindern Unterricht zu erteilen.

Es wurde von 5 Jahren ein Dienst von Sozialhelfern errichtet, der einen Kontakt zwischen den Institutionen und den Familien, hergestellt hat (in Zusammenhang mit einer internationalen Organisation, die Opera Nomadi heißt). Dieser Dienst ist sehr

wichtig, weil die meisten Eltern nicht daran interessiert sind, ihre Kinder zur Schule zu schicken. Es ist sehr oft der Fall, daß die Kinder für den Unterhalt stehlen ge-

hen und auch von ihren Eltern dazu ermutigt werden.

Die Sozialhelfer besuchen regelmäßig die Familien, sie haben auch den Transport der Kinder mit Autobussen zur Schule organisiert. In der Schule wird nur italienisch unterrichtet. Die Kinder der Zigeuner werden durch den Einsatz von zusätzlichen Lehrern speziell gefordert. Für

Jugendliche und Erwachsene sind von der Stadtverwaltung Berufsbildungskurse veranstaltet worden. Da für sie jedoch ohnehin keine große Chance besteht, später eine Arbeit, zu finden ist ihre Motivation für diese Ausbildungsmöglichkeiten natürlich gering.

Die schwierigste und zugleich wichtigste Aufgabe meiner Untersuchung war es, das Vertrauen der Personen zu gewinnen. Die Tatsachen, daß ich sie schon vorher kennengelernt hatte, hat mir letztendlich bei der Kontaktaufnahme sehr geholfen.

Was den methodologische Gesichtspunkt betrifft, möchte ich darauf hinweisen, daß ich für die Gesprächspartner kein besonderes Frageschema entwickelt habe, sondern daß sich meine Fragen auf Situationen und Sachen ihres täglichen Lebens bezogen; damit gab ich ihnen gleichzeitig die Möglichkeit sich spontan auszudrücken. Nicht alle waren bereit mit mir zu sprechen; ich konnte nur mit vier Personen einen fixen Kontakt knüpfen (zwei Ältere und zwei Jüngere), die anderen Personen haben nur ab und zu beim Projekt mitgearbeitet.

Es war wichtig, den Personen die Motivationen meiner Arbeit zu erklären, auch wenn sich die Älteren weiter nach dem Grund für mein Interesse an ihrer Geschichte gefragt haben. Ich habe ein Tonband benutzt, nachdem ich

sie um Erlaubnis gefragt habe, und es war für die Älteren wie ein Spiel.

Eigentlich befürchtete ich, daß ich ihnen etwas von ihrer Wesensart, von ihrer Kultur wegnehmen könnte. Freilich betrachtete ich kritisch unsere Rolle und die Rolle der

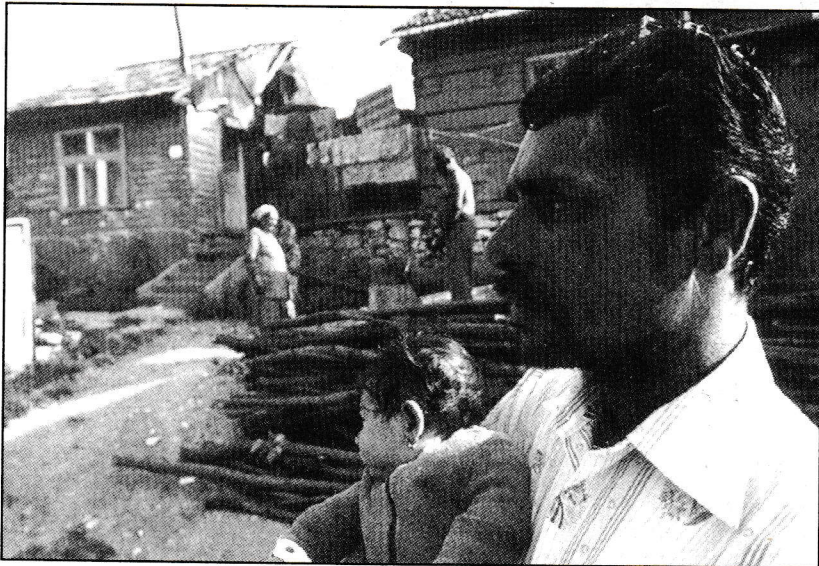
ganzen Gesellschaft gegenüber den Randgruppen.

Die unterschiedliche soziale Schichtzugehörigkeit von mir und ihnen hat eine wichtige Rolle gespielt. Sie sahen mich an, als ob sie eine Gegenleistung von mir erwarteten. Vielleicht haben sie

manchmal gedacht, daß ich ihre Bereitschaft zur Zusammenarbeit mit etwas erwidern sollte z.B. mit einem Geschenk oder so, oder daß ich mächtig genug sei um ihre Lebensumstände zu ändern.

Aus meiner Untersuchung ist in bezug auf die Haltung gegenüber der Sprache die natürlich ein

Zeichen ihrer Identität und Kultur ist, herausgekommen, daß im allgemeinen die Älteren noch größere Elemente der Sprache bewahren, die Jungeren hingegen nur eine passive Kenntnis einiger Wörter haben. Die Älteren, die jeglichen Bedarf nach Kommunikation verloren haben, haben aber noch eine besondere Sehnsucht nach der Sprache. Trotzdem wollten sie sich nicht viel auf Romanès ausdrücken, daher haben wir meistens den kalabresischen Dialekt verwendet.

Die allgemeine Einstellung gegenüber der Sprache ist die der Ablehnung, das bedeutet die Ablehnung der eigenen Identität in einer Gesellschaft, die die Rechte der Roma nicht anerkennt. Sie nehmen eine Verteidigungshaltung gegenüber den Italienern ein, deshalb verschließen sie sich, verstecken eifersüchtig ihren Wortschatz und verwenden ihre Sprache, um von Italienern nicht verstanden zu werden. Das ist die kriptolalische Funktion der Sprache, die einzige, die sie noch

bewahrt hat. Die Tatsache, daß ihnen die Sprache als allerletzte Verteidigungswaffe geblieben ist, ist ganz klar hervorgegangen aus der Äußerung einer alten Frau: "...die Sprache ist die einzige Sache, die wir noch haben...und wenn wir diese auch verlieren?". Ich konnte ein Wörterbuch von

ungefähr 1000 Wörtern sammeln und eine Analyse der Struktur des Lexikons machen.

Vom streng linguistischen Gesichtspunkt können wir sagen, daß es viele störende Elemente gibt, die die Sprache auf einen Jargon (Geheimsprache) reduziert haben, zum Beispiel: eine Folge von Paraphrasen oder die metaphorische Erweiterung der Bedeutungen und schließlich auch eine große Menge von Lehnwörtern aus dem kalabresischen Dialekt.

Leider war ich gezwungen meine Arbeit zu beenden. Ein Priester, der mit den Zigeunern arbeitete und von ihnen als Autorität betrachtet wurde, war nicht damit einverstanden, daß ich mit ihnen näheren Kontakt hatte. Er dachte, daß dies seine eigene Arbeit stören würde. Zunächst verlor ich die wichtigsten Gesprächspartner (weil sie mißtrauisch geworden sind), danach wurde die Zusammenarbeit mit den anderen immer schwieriger, bis zu dem Punkt, wo ich das Projekt entgültig abrechnen mußte.

ORF i reklama

Znate Vi, na kom valu emitira hrvatska redakcija svoje radio-emisije? Ne? No, to Vas nesmi čuditi, ar ORF-ovci to ne povidaju. Kako i nikakove druge reklame ne načinju za svoj produkt. Oni su uglavnom zadovoljni s tim, da angažirana Hrvatska društva načinju reklamu za hrvatske emisije. Tako je bilo i na početku, kada su društva plakatnimi akcijami i poštanskimi kartami napravila pritisak na centralu ORF-a, da bi upeljali emisije na jeziku Gradišćanskih Hrvatov. Morebit da si ORF-ovci mislu, da su Hrvati, ki su se tako vehementno borili za svoje emisije, tako dobri slušatelji i gledaoci, da se ne triba niki skrbiti za nje. Ali dugoročno je premalo, ako ORF-ovci mislu, da čedu društva hvaliti radio i tv na hrvatskom jeziku kot važan faktor za očuvanje identiteta. Jer ako ki principijelno hvali vridnost radija i televizije, onda to sigurno ne znači, da tim hvali i sadržaj i kvalitet programa.

Zač Hrvatska redakcija nima nikakove reklame? Kade su prilipnice s reklamom za hrvatski radio, za hrvatsku televiziju? Kade su upitne akcije, da bi izvidili u samoj redakciji, koliko ljudi kani ča gledati i slušati? Kade su aktiviteti u različni seli, da bi ljudi dostali uži kontakt s "onimi u centrali"? Kade su life-emisije, da se i slušatelj more aktivno uključiti u program?

A ča je s onimi Hrvati, ki ne moru gledati hrvatsku "uru", ka dura samo 30 minut? Ča je s onimi seli, kade ne moru primati gradišćansku, a tim ni hrvatsku televiziju? Nije dost načinjiti program, potribno je i reklama i put do kupca,

misli Vaša telegledalica

Veselo je društvo naše

Ljetošnji jezični tečaji Hrvatskoga akademskoga kluba se je održao u Karlobagu, u Hrvatskom primorju, 100 km sjeverno od Zadra. Po prvi put su bili i člani HAK-a iz Slovačke i Ugarske na tečaju. Pri samom tečaju su onda Gradišćanski Hrvati iz trih držav upoznali Moliške Hrvate kot i Hrvate iz Rumunjske, tako da su bile po prvi put sve hrvatske manjine skupa na jezični tečaj u Staroj domovini. Šaljivu bilancu je pisao Jandre Palatin.

Pozitivno presenečenje je bio veliki broj najavljenih interesentov, ukupno se uje najavilo 56 ljudi (!). Nažalost je HAK imao samo 35 mjesta za ovaj tečaj, tako da smo morali 21 pršoni odgovoriti, i samo 35 "izabranih" - i tri hakovci iz bečanske grupe - su se mogli s nami voziti na plavi Jadran. Ljetošnji tečaj je bio prvi internacionalni hakovski tečaj, uz Hrvate iz Gradišća smo imali i veliku grupu Gradišćanskih Hrvatov iz Slovačke i

dvi Hrvatice iz Ugarske. Jezičnih problemov nije bilo, jer gradišćansko-hrvatski jezik je internacionalan, samo neki Bečani i Poljanci se očividno nisu mogli sporazumiti po hrvatsku, pak su se morali po nimšku. Kašnje, natečaju, smo izvidili, da je drugi skupni jezik Slave- nov (uz nimški) još i engleski. Ali kad smo prešli granicu med Aus-

trijom i Slovenijom, je došao sa strani Bečanskoga kulturnoga društva, ko se je vozilo s nami u busu, apel "da se sada moraju svi po hrvatsku, jer smo u Jugoslaviji!" Ali još i bečanski roditelji su morali imati strašno velike probleme pri komunikaciji, ar su se sa svojom dicom morali po nimšku, no, ali dica su se vreda sprijateljila s hakovci, a s ovimi su se lako po hrvatsku. Kad smo po prvi put postali u Jugoslaviji, smo bili malo iritirani, jer za sto šilingov nismo dostali milijone dinarov, nego samo 96. Neke pedesetke su imale samo jednu nulu (50.-), druge opet pet nulov (500.000.-), a jedna i druga su bile isto vridne. Ki je imao dost širok palac (kot četire nule), se je vreda naučio na te različne novčanice. Na pol puta smo vidili, da su naši prijatelji iz Slovačke jako dobro opskrbljeni, oni su imali svega sobom: "sira, putra, vrhnja, mlika, jajac i krum-pira ...". Mlika nisu imali nego vina, a ponajzad, u "bijeli Zagreb grad" već ništ nije došlo. Autobus je morao nekoliko puti postati, jer neki ljudi su bili jako žajni, a malo kašnje su pak najednoč kanili van

na friški zrak. Konačno smo došli u Karlobag, kade su nas organizatori tečaja jur nervozno čekali. Kad smo se smjestili po soba, smo imali večeru, a potom smo išli na plažu. Polako je pao mrak, a najednoč su zvonile tambure. Flaša vina je išla okolo, a zaglušale su nujne jačke o morju, čežnji i ljubavi.

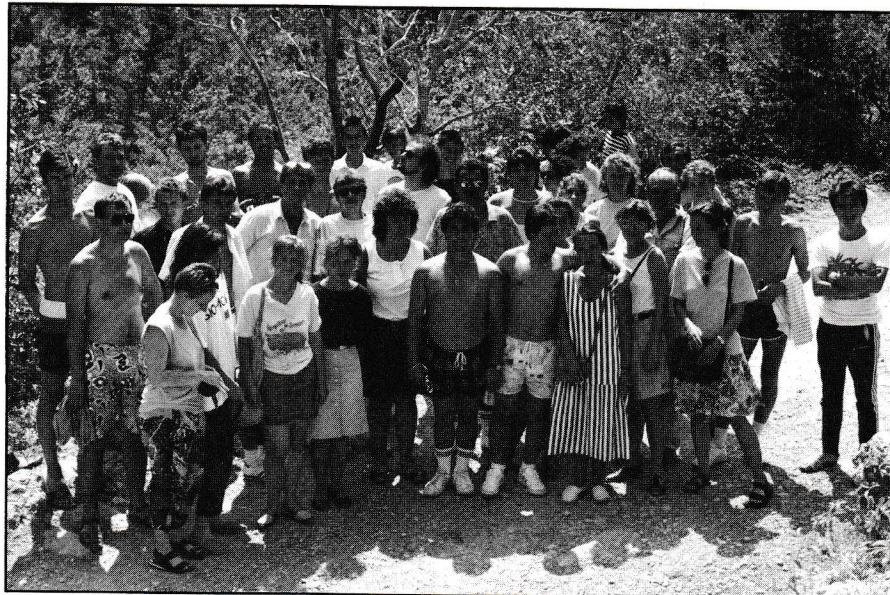
Drugi dan, pandiljak, je bio djelatni dan, razdijelili smo se u dvi djelatne grupe, doznali smo program slijedećih 14 dan i upoznali smo naše učitelje.

Od pol devete smo djelali u grupa, uglavnom su to bile jezične vježbe. Od deseti smo imali uru glazbe, kade smo se naučili nekoliko ekskluzivnih jačak, a od jedinajsti do pol jedne smo imali ili predavanje ili jezične vježbe.

Otpodne je bilo slobodno za kupanje, sunčanje ili spavanje. Na plaži je bilo veselo, neki su uživali sunce, drugi morje, a treći hlad i pivo uz kavu.

Po nekolicini dani su se ljudi međusobno tako daleko upoznali, da se je jur točno znalo, ki će koj ili ka će komu hrbat (i drugo) namazati. Neki su bili veljek po objedu na plaži, drugi su čekali, dokle sunce već nije bilo tako žarko, a neki su se stoprv pojavili, kad je sunce zahadjalo; oni su pak isto malo počrnili, kad smo se poslidnji dan u Zagrebu cijelo dopodne šetali po gradu. Nastava je bila jako zanimljiva, jer smo imali dva sveučilišne profesore, ali nekim je ipak bilo teško koncentrirati se cijelo dopodne, tako da je došlo do nezgodnih ali i do snišnih scenov: "Ste već došli malo k sebi?" (profesor školaru, ki nije reagirao na njegovo pitanje) "Martine¹, Vi ćete nam zaspati, ali

¹ redakcija nije preminila ime

Hakovci i Moliški Hrvati u nacionalnom parku "Paklenica"

Otpodne je bilo dosta vrimenta za kupanje i sunčanje

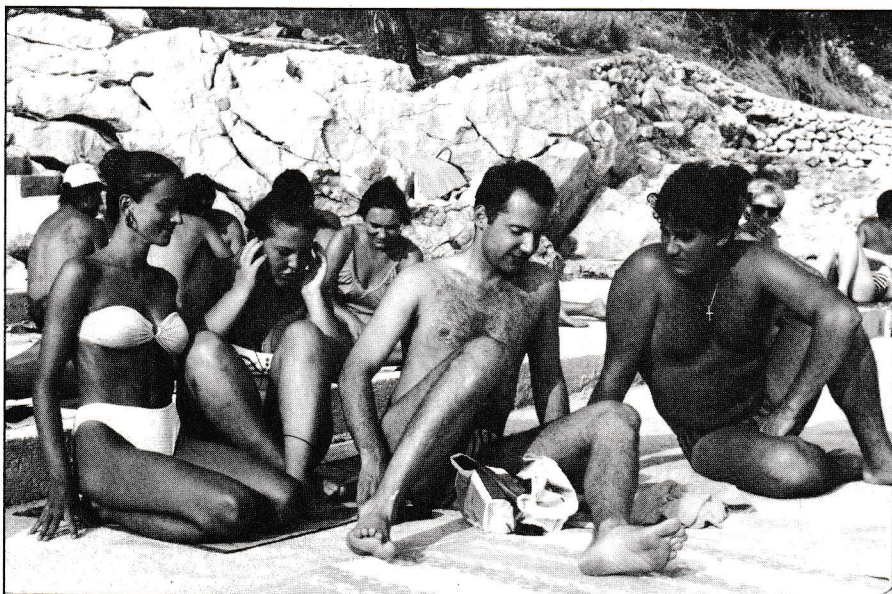

Profesori - puni glada - su dostali jilo svenek pred nami

Profesor Pilaš s "elitom" u prvom redu

Najlipši polaznici iz Slovačke, Čembe i Rumunjske

glavno, da ne hrčete!" Vježbali smo i konverzaciju: - profesor. "A Vi znate plivati?" - maldi, dužički školar: "Da, znam plivati." - profesor: "A što ste prije učili, plivati ili pušiti?" Neke studentice su imale "muru" bolje odnose k profesorom. Kolportira se, da je skoro došlo i do privatnih uri, ali iz sigurnih izvora znamo, da se te ideje ipak nisu ostvarile. U nastavi glazbe smo se učili nekoliko novih jačak, med drugim i šlagere tečaja "Ftiček veli" i ljetni hit "Čuk sedi". Osebužno naš Feliks¹ se je mogao jako zagrijati, kad smo pjevali tu jačku...

Neki talenti su smili i solo-pjevati. No, pjevali smo i svaki večer u snack-baru - ili po jandrofsku i čunovsku "kod šneka". Otpodne smo onde pili kavu i pivo, a po noći vino. Pokidob smo bili veliko društvo su nas vreda poznali. Kad smo bili treći put onde, su nas jur pitali, kada da ćemo opet doći s tamburami. Obično smo hteli oko polnoći poiti u naš hotel, kade je bio svaki večer, ili bolje rečeno svaku noć pravi mullačak. Kot rečeno, su Jandrofci i Čunovci imali kobasic, sira, vina i žganoga sobom, pri večeri su si organizirali košare pune kruha, tako da je oko 30 ljudi svaku noć uživalo hrvatsko-slovačko gostoprimstvo, pak smo se svaki večer još "fest" [fi: z] navečerali. Prem ovih kasnih večerov su ljudi hteli biti jutro točno na predavanju i su marljivo sudjelivali pri nastavi. Uz predavanja i naše privatne aktivite smo imali i dva izlete: jednoga na otok Pag u glavni grad Pag, a drugi izlet u Zadar i u nacionalni park "Paklenica", kade smo vidili, da i divni Velebit po-

¹ redakcija nije preminila ime

stoji uglavnom od kamena. Za posljednji večer u Karlobagu su priredili velik svetačni banket, pri kom smo dostali kod svaki drugi dan pečeno meso i pečene krumpire. Nastavili smo kod "šneka". Pri pjevanju u "šneku" smo upoznali nekoliko domaćih, ke smo naučili sve puno dalmatinskih, zagorskih, slavonskih i gradišćanskohrvatskih jačak. Tri ure kasnije oprostili smo se od Moliških Hrvatov, skimi smo se u toku ovih dvih tajednov bili jako dobro sprijateljili. Krenuli smo prema Zagrebu. Postali smo na Plitvički jezera, kade smo se dvakrat zgubili, a zatim ipak zadovoljno objedvali. Navečer smo došli u Zagreb, u Pionirski grad, kade smo imali sastanak sa zastupnici novih političkih strankov. Ovom prilikom smo se predstavili funkcionarom i smo s njimi diskutirali mogućnosti suradnje med Hrvatskom odnosno hrvatskom vladom i Gradišćanskimi Hrvatima u tri država. Nažalost nije došlo do konkretnih planov ili projektova, ali deponirali smo naše želje i prošnje. Glavni odgovor "nema problema, Vi šaljete samo telefaks, a mi ćemo sve napraviti" je ipak prouzrokovao neki optimizam. Drugi dan jutro smo se odvezli u centar na razgledavanje grada i na šoping. Uživali smo atmosferu Zagreba, vidili smo Gornji grad, Katedralu, Mimar, Dolac, Zrinjevac i Jelačić-plac. Poiskali smo knjžare i - razumi se po sebi - i filijalu Jugotona ... Konačno smo bili još na bureku. Po objedu u Pionirskom gradu smo krenuli iz Stare domovine prema Austriji. Pri vožnji nije bilo tako veselo kot 14 dani pred tim, svi su bili malo sentimentalni i tužni. Tečaj je opet jednoč čuda prebrzo minuo, ali dogovorili smo se, da ćemo se najkasnije na Danu mladine 90 u Koljnofu opet viditi. A mimo toga će sigurno i kljetu opet biti novi tečaj.

G * L * A * S * N * O * V * I * R

Jedno od najzanimljivijih područjev znanosti je psihologija. Ča netko djela ili ne djela, je vidljivo za svakoga. Zač on to djela, na to dati odgovor je čuda teže, ali i čuda zanimljive.

U današnjem glasnoviru ćemo pokusiti otkriti pobude i motive, ki su prouzrokovali čine nekih pršon. Navodit ćemo pet činov, od kih neznamo, je li su za plakat ili za smijati ili ozbiljni: prešti si je i premišljavaj, zbog čega su se ti ljudi tako ponašali. Za one, ki nisu tako uvježbani u podsvisnoj logiki, ćemo preporučiti moguće odgovore.

1. Gradišćanski zemaljski poglavar Sipötz kani uz letilišća u Trajštofu izgraditi internacionalni aerodrom.

- a) njemu je pretiho
- b) on bi se rado kretao u internacionalnom ambijentu
- c) on nima drugih problemov
- d) on mrzi mrkvare
- e) on ljubi mrkvare
- f) njemu je dosadno
- g) on kani, da se Sveti otac bude drugi put spustio direktno u Trajštofu
- h) on kani osigurati djelatna mjesta

2. Raiffeisen, ada koncern, ki sliši austrijanskim seljakom, kani u Cindrofu predjelati visokootrovne otpatke.

- a) to bi hasnilo prirodnom rezervatu "Niuzaljsko jezero"
- b) kad su zbog toga bili zaprli fabriku cukora
- c) nije daleko k internacionalnomu aerodromu u Trajštofu
- d) transportni puti, bilo iz koga mjesta Europ, ne bi bili predaleki
- e) njim leži na srcu okolišni svit
- f) oni mrzu britve
- g) oni ljubu načelnika
- h) tim bi osigurali djelatna mjesta
- i) drugačije bi im bilo dosadno

3. Savezni ministar za gospodarstvo Schüssel će izgraditi Istočni autoput A4, i tim tranzitnu rutu od Hamburga do Istambula.

- a) da se u prometni visti bude spomenulo i Gradišće

- b) da se u Zajezerju smanji kvantitet ozona
- c) on kani dokazati, da je automobil ipak brži od željeznice
- d) on kani osigurati djelatnih mjesta
- e) tako bi friže došao k svojoj šohaljki
- f) da teretnjaki budu mogli friževoziti otrov u Cindrof
- g) njemu je dosadno
- h) on nima drugih problemov

4. Savezno kancelarstvo, a tim kancelar Vranicky je odlučilo, da Prezidij nije stranačka organizacija.

- a) on to zaistinu vjeruje
- b) on ima preveć drugih problemov
- c) drugačije bi drugi bili u većini
- d) kad Prezidij još nikada nije kandidirao pri izbori
- e) on nije najčvršći u logiki
- f) on se ja dao informirati od tajne policije
- g) on kani osigurati djelatna mjesta

5. Predsjednik Narodne visoke škole Gradišćanskih Hrvatov, dr. Herbert Gassner, tuži urednika Hrvatskih novin.

- a) on nima drugih problemov
- b) njemu je dosadno
- c) on bi rado nastao urednik obadvih listov
- d) on bi rado peljao "muster-proces" na hrvatskom jeziku
- e) on kani povećati tiražu obadvih novin
- f) on kani osigurati djelatna mjesta
- g) on se čuti uvrijedjen
- h) procesirat mu je job

Croaten und Wenden in Ungern

Ethnographisch geschildert von Johann v. Csaplovics

Pressburg, gedruckt bei S. Ludwig Weber, 1828.

Zwei Ehrenmänner, ein Croat und ein Wende, beide geistlichen Standes, waren so gefällig, mir die Data, die ich hier verarbeitet, der Lesewelt liefere, mitzutheilen....

... Diese nennt man gewöhnlich auch Wasser-Kroaten (pöbelhaft Kroboten) darum, wie einige meinen, weil sie am Neusiedlersee wohnen. Richtiger sollte man sie aber weifse Kroaten nennen, weil ihre Vorfahrer, welche gegen Mähren hin, das so genannte weifse Gebirg (Bjéle hori) bewohnten, Belo-Chroboti genannt wurden...

... Rücksichtlich der Wohnsitze scheiden sie sich selbst in Ober-Croaten, welche im Oedenburger Comitat und von Güns aufwärts bis zum Flufs Laitha und bis Prefsburg; - und die Unter-Croaten, welche unter Güns durch das Eisenburger Comitat bis zum Murfluss mehr oder weniger zerstreut wohnen.... Alle diese unterscheidet nicht nur der verschiedene Wohnort, sondern auch ihre physische und moralische Eigenheiten, denen wir unten an gehörigen Orten gedenken werden....

Wie die Wohnungen des Körpers, so sind auch die Wohnungen der Seele bei den Ober-Croaten bei weitem gefälliger als bei den Untern. Die Gesichtsfarbe ist bei jenen weifstroth, bei diesen braun. Die Obem sind im allgemeinen wohlbeleibter, die Untern mager. Die Ursachen sind bei den ersteren gemächlichere Lebensart, späteres Heurathen, bei den letzteren das Gegentheil, und bei den Männern der unmäßsige Gebrauch des schlechten Bauchtabaks Cserebél genannt, bei beiden kann aber auch noch die Abstammung etwas bewirken, denn es ist wahrscheinlich, dafs die ersztem von den weifsen Chroboten und die letztern von Bosnier herkommen. Nach einer besonderen Bemerkung haben die Croaten etwas plump aussehende Köpfe, und ihre Gesichter sollen mehr sechseckige als owale Figuren darstellen.

Die Männer sind durchgehends grofs und schlank

gewachsen, und ein starker Menschenschlag; man sieht nicht selten Männer, einen, mit 20 Zentnern belasteten Wagen ohne Beihülfe schmieren und 2-3 Metzen Getreide auf den Achseln tragen; die Unter-croaten dagegen sind im allgemeinen schwächer und vermögen solches nicht zu thun.

Als Muster der Schönheit werden die Croatinnen von Szarvkö (Homstein) im Oedenburger Comitat allgemein gerühmt. Die übrigen Croatinnen stehen jenen weit nach....

... Was den Trunk anbelangt, so sind die Croaten grofse Liebhaber von Wein, den sie, wie man ihnen nachsagt, nicht trinken sondern saufen, und in die Gurgeln hinabschütten. Selbst die Weiber der Unter-croaten lassen sich nicht zum Trunk nöthigen, was bey Jenen der Oberen nicht der Fall ist....

... Die Ober-Oedenburger nahmen weit mehr deutsche Ausdrücke auf, als die Unter-Oedenburger; obschon die croatische Sprache deren nicht bedarf. So hört man z. B. den Bauern maccaronisiern: Moramo vinszko hondlanye sain loszat; d. i. wir müssen den Weinhandel sein lasen, statt: moramo vinszko tersztvo osztavit. Da nun das Volk so verdorben spricht, so mufs sich auch die Geistlichkeit und die Beamten drein fügen; obschon es bey der ersteren nicht an Männern fehlt, welche sich die Sprache angelegen sein lassen....

... Zu ihren Tugenden gehört Geduld in der Armuth; Enthaltbarkeit von gröberem Diebstählen, von Strassenraub, von Mord. Daher sind unter ihnen gerichtliche Executionen beinahe unerhört, in öffentlichen Arresten sind Kroaten selten. Auch sind die Laster der Unzucht, des Ehebruchs ebenso selten, weil sie auf Sittlichkeit viel halten, und ausschweifende Menschen verachten. Dagegen sind sie nicht wenig ehrgeizig, loben sich selbst gerne, besonders bei vollen Gläsern etc. etc....

izvor: Croaten und Wenden in Ungern
Gradišćanska zemaljska knjižnica; D 489